

Socio-Economic Problems and the State

journal home page: <http://sepd.tntu.edu.ua>

Panukhnyk, O., Fedotova, Y. & Holych, N. (2021) Osoblyvosti rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva na mistsevomu rivni [Peculiarities of social entrepreneurship development at the local level]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 296-304. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21povnmr.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Олена ПАНУХНИК

Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001,
Україна
e-mail: panukhnyk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7381-6885>

Яна ФЕДОТОВА

Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Ломоносова, м. Київ 81, 03189, Україна
e-mail: fedyana25@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6995-4174>

Наталія ГОЛИЧ

ВСП «Гусятинський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя»
вул. Шевченка 3, м. Гусятин, 48201, Україна
e-mail: natak93@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0499-6979>

Article history:

Received: October, 2021
1st Revision: October, 2021
Accepted: November, 2021

JEL classification:

M2
M13
M14
I38

UDC:

334
338

DOI:

<https://doi.org/10.33108/sepd.2022.02.296>

Анотація: У статті подано огляд теоретико-методичних та практичних засад соціального підприємництва. Досліджено характерні риси соціального бізнесу, світовий досвід його організації, а також умови формування. Розглянуто сучасні проблеми розвитку даного виду діяльності в Україні, зокрема на місцевому рівні. На основі узагальнення наукових пошуків виокремлено пріоритетні форми господарювання соціальних підприємств у державі (фізична особа-підприємець, приватне підприємство, громадська організація, товариство з обмеженою відповідальністю та сільськогосподарський кооператив). Визначено, що найбільшу підтримку соціальне підприємництво отримує від неурядових некомерційних громадських організацій, які залучають підприємців у соціальні проекти, надають безкоштовну навчальну, інформаційну та консультативну допомогу. Зазначено, що за умови достатнього обсягу інвестицій у досліджуваний вид бізнесу необхідно створювати передумови для внутрішнього інвестування експортоорієнтованих сфер діяльності соціального призначення, насамперед, на підприємствах малого та середнього бізнесу. Окреслено перспективи розвитку досліджуваної діяльності в умовах територіальних громад, серед яких – прийняття потужної нормативно-правової бази для визначення соціального підприємництва як окремої категорії бізнесу, співпраця із засобами масової інформації для поширення інформації про соціальний бізнес, залучення якомога більшої кількості донорських програм для підтримки діяльності, наявність значних ресурсів, які не задіяні традиційним бізнесом. Зазначено, що ключовим інструментом розвитку соціального підприємництва є підтримка держави, яка повинна супроводжуватися програмами розвитку соціальних підприємств, упровадженнями системи пільгового кредитування, вироблення національної стратегії розвитку соціального підприємництва.

Ключові слова: підприємництво, соціальне підприємництво, громада, місцева влада.

Панухник О. Особливості розвитку соціального підприємництва на місцевому рівні [Електронний ресурс] / Олена Панухник, Яна Федотова, Наталія Голич // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2021. — Вип. 2 (25). — С. 296-304. — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21povnmr.pdf>

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми.

У сучасному економічному середовищі відбувається постійна трансформація сфер діяльності підприємництва та їх інтеграція у нові витоки. Сьогодні одним із ефективних інструментів взаємодії влади, бізнесу та місцевої влади є соціальне підприємництво. Воно сигналізує про необхідність стимулювання соціальних змін, а сам результат та його тривала дія приводять до позитивних перемін у житті суспільства, тим самим, вирізняючи цю сферу діяльності. Зазвичай, місія соціального підприємництва набуває особливої цінності в період нестабільності держави, оскільки, в час економічної кризи загострюються соціальні проблеми та їх вирішення стає життєво важливим для існування суспільства. За своєю сутністю такий вид підприємництва сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища, підтриманню активної громадської позиції, інновацій, суспільної солідарності, що створює передумови для більш м'якого і своєчасного виходу з кризового стану [1].

У теперішній час, актуальність досліджуваної теми обумовлена реакцією суспільства на соціальні, економічні та політичні виклики, які пов'язані із російською військовою агресією проти України та з процесами реформування держави в цілому.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Якщо говорити про розбір даної проблематики вітчизняними науковцями, то слід визнати, що в Україні питанню соціального підприємництва приділено незначну увагу, при цьому, здебільшого всі наукові розвідки мали епізодичний характер. Вивченню питань соціально-економічного розвитку країни, соціального розвитку підприємств присвячено роботи таких вчених, як Г. Давидовська, З. Варналій, З. Галушка, І. Босак, М. Волкова, М. Наумова, Н. Горішна, О. Довгань [2-9] та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових розробок з питань соціального бізнесу, в Україні виникає необхідність поглибленого дослідження особливостей розвитку даного виду підприємництва, його проблем та можливостей.

3. Постановка завдання.

Метою статті є дослідження процесу вкорінення підприємництва у соціальній сфері, аналізування проблем і можливостей розвитку соціального підприємництва в Україні.

4. Виклад основного матеріалу.

Феномен підприємництва виступає як невід'ємний атрибут ринкового господарювання. Ще донедавна науковці стверджували, що неможливо поєднати ідейний та практичний напрям в економічному просторі. Однак, досвід розвинутих країн світу свідчить, що підприємництво характерне для всіх сфер діяльності, тобто воно поширюється й на види, зорієнтовані на досягнення соціальних цілей. Україна – це європейська держава. Вхідження її до європейської спільноти як рівноправного ринкового партнера пов'язане з таким багатогранним процесом, як розвиток підприємництва. При переході до ринкової економіки виникає необхідність запуску в економічний оборот нематеріальних активів, що являють собою результат інтелектуальної діяльності та мають нематеріальний характер.

Категорія «соціальне підприємництво» немає єдиного загально визнаного наукового визначення серед дослідників. Пояснити кількома словами таку багатогранну сферу людської діяльності, як соціальне підприємництво та увесь спектр його трактувань, – досить складно. Напевно, саме тому одне з найбільш цитованих

тлумачень «соціального підприємництва» є, водночас, і найбільш розлогим. Його автором є Грегорі Діз, якого часто називають «батьком» науки про соціальне підприємництво [10].

Окремі визначення дефініції «соціальне підприємництво» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Тлумачення поглядів до трактування терміну «соціальне підприємництво»

№ з/п	Автор	Визначення поняття
1	Діз Г.	«... це взяття на себе місії створення та підтримки соціальної цінності (а не лише цінності для індивідуума); ... це безперервний пошук та використання нових можливостей для служіння обраній місії; ... це участь у процесі творення інновацій, адаптації та навчання; ... це рішучість дій, активність і масштаби яких не повинні обмежуватися наявними ресурсами; ... це висока відповідальність підприємця за результати своєї діяльності – як перед безпосередніми клієнтами, так і перед суспільством»
2	Борнштейн Д., Девіс С.	«... це процес, за допомогою якого громадяни створюють або трансформують установи для вирішення таких соціальних проблем, як бідність, неграмотність, деградація довкілля, порушення прав людини, корупція, з метою покращення життя багатьох людей»
3	Мейр Дж., Марті І.	«... це процес, який включає в себе комбінацію ресурсів для створення можливостей прискорення соціальних змін та/або задоволення соціальних потреб.» «... це інноваційна модель надання продуктів та послуг, спрямованих на задоволення базових потреб (прав), що залишилися поза увагою політичних та економічних інституцій»
4	Остін Дж., Стефенсон Г., Вей-Скіллерн Дж.	«... це інноваційна діяльність, орієнтована на створення соціальної вартості, яку можуть провадити неприбуткові, прибуткові організації та урядові установи»
5	Джонсон	«... з'явилося в результаті інноваційного підходу до вирішення складних соціальних проблем. Соціальне підприємництво, основним завданням якого є вирішення соціальних проблем через інновації, стирає традиційні межі між державним, приватним та неприбутковим секторами і використовує підходи, що поєднують комерційні та неприбуткові бізнес-моделі»
6	Ніколс А.	«... працює над інноваціями, які покликані покращити загальний рівень життя, і виникає на основі організацій, що ініціюють, впроваджують та сприяють позитивним змінам у суспільстві.»

Примітка: систематизовано на основі [10]

В останні роки в Україні соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громад як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад. Ключем до успіху концепції соціального підприємництва в Україні є вироблення національної стратегії розвитку соціального бізнесу, яка дозволила б скоординувати зусилля всіх зацікавлених сторін – підприємців, громадських організацій, донорських структур і держави.

Підприємництво у соціальній сфері пов'язане із здатністю фізичних чи юридичних осіб нагромаджувати необхідні ресурси для капіталізації нових, з появою можливостей, впровадженням нових технологій, а також із виявленням незайнятих ринкових ніш, упровадженням нових форм і методів управління розвитком даного напряму діяльності. В таких умовах, зазвичай, підприємництво тісно прив'язане до

місцевих умов і має регіональний характер. Саме територіальна прив'язаність підприємств малого й середнього бізнесу дозволяє створити в регіоні відповідне економічне середовище для розвитку підприємництва, в якому можна успішно розв'язувати проблеми технічного переозброєння, вдосконалення взаємозв'язків, взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності, а домовленості здійснювати на рівні особистих контактів. Регіони з високим рівнем розвитку підприємництва досить легко залучають науково-технічні ідеї та висококваліфіковані кадри.

Соціальне підприємництво виникло як відгук на хронічні соціальні проблеми – безробіття, бідність, роз'єднаність громади тощо. Такі підприємства покликані задовольнити ті потреби членів громади, які не може задовольнити державний сектор, а приватний – ігнорує. Саме це є нішею для діяльності соціальних підприємств. Саме місцеві громади отримують основну користь від розвитку соціального підприємництва. Саме така діяльність допомагає [11]:

- надавати державні послуги в новий спосіб та задовольняти потреби громади;
- створювати робочі місця;
- збагачувати професійний досвід людей, які працюють у соціальних підприємствах, задля подальшого працевлаштування за сучасних ринкових умов;
- розвивати громади, залучаючи до громадського життя соціально вразливі групи населення;
- розширювати активність громадян, які можуть самостійно розв'язувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя;
- посилювати увагу до соціально незабезпечених груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою;
- відроджувати сільські та міські території та поліпшувати їх соціальну інфраструктуру.

В Україні соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громадських організацій як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад. За даними «Каталогу соціальних підприємств» у 2016-2017 році, виданого в рамках проекту «Соціальні підприємства в Україні» громадської організації «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI» за фінансової підтримки Western NIS Enterprise Fund [12] привабливими для соціального підприємництва в Україні формами господарювання є фізична особа-підприємець – 26 %, приватне підприємство – 16 %, громадська організація – 14 %, товариство з обмеженою відповідальністю – 13 % та сільськогосподарський кооператив – 10 %.

Найбільшу підтримку соціальний бізнес в Україні отримує від неурядових некомерційних громадських організацій (близько 92 %), які залучають підприємців у соціальні проекти, надають безкоштовну навчальну, інформаційну та консультативну допомогу. Підтримка соціального підприємництва органами місцевого самоврядування здебільшого здійснюється у межах програм підтримки середнього та малого бізнесу. Зокрема, така підтримка у деяких регіонах передбачає відшкодування відсоткових ставок за підприємницькими кредитами, надання «маркетингових ваучерів», роботу центрів підтримки підприємництва, консалтингових центрів допомоги як початківців, так і діючого бізнесу, а також публічних закупівель, соціального замовлення та надання приміщень в оренду для громадських організацій за пільговими ставками [13].

Світовий досвід дає підстави стверджувати, що розвивати підприємництво в соціальній сфері можна лише тією мірою, якою воно буде економічно ефективним. Цього можна досягти лише за умов постійного оновлення портфеля використовуваних технологій, парку спеціалізованого обладнання, наявності гарантованого обсягу робіт

на значний перспективний період, ін. В умовах ринку економічний добробут підприємців визначається, насамперед, їх здатністю впроваджувати інновації, ефективно використовуючи нові знання. Інновація – це не управління змінами, а цілеспрямований пошук змін, які можна використати з метою як найефективнішого управління ними; це необхідність акумулювання поступово нагромаджених знань, критичний перегляд їх змісту, підвищення ефективності прийнятих рішень, генерування нових ідей, обмін ідеями. До речі, світова практика показує, що інвестиції, наприклад, в освіту для створення інноваційного потенціалу, не призводять до помітного нарощування темпів економічного зростання без активізації підприємницької діяльності. Тобто, підприємницька діяльність у соціальній сфері в умовах інформаційного суспільства є важливим фактором не лише активізації інноваційної діяльності, але й підвищення її ефективності.

Якщо вважати, що однією з необхідних умов прогресу в Україні є сталий економічний розвиток, то стратегічним напрямом є, перш за все, інновації в малому і середньому бізнесі соціального характеру. Лише маючи економічні інструменти прийняття на різних рівнях управління широкого кола рішень з проблем соціального розвитку, можна врахувати весь комплекс економічних та організаційних факторів, говорити про можливість кваліфікованого вирішення таких питань як визначення форм необхідної підтримки реалізації програм соціального розвитку регіону чи окремої сфери, формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Важливе завдання при цьому полягає в тому, щоб зробити такий вид діяльності привабливим для всіх суб'єктів ринку, включаючи і спеціалізовані організації. Основним завданням має бути забезпечення населення відповідними послугами, недопущення втрат трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Соціально-культурне обслуговування слід розглядати як сукупність змін якісних і кількісних параметрів, що, у свою чергу, зумовлює зростання чи зниження обсягів матеріального виробництва.

Обов'язковою умовою застосування економічних інструментів з метою вдосконалення підприємницької діяльності є наявність ринків. Проблема полягає в тому, що для нашої країни нині характерними є відсутність інформації про ринки послуг, нечітке формулювання права приватної власності, адміністративне свавілля, наявність неформальних тіньових ринків. Якщо говорити про цивілізований ринок соціально-культурних послуг, то слід визнати гостру необхідність створення інформаційно-аналітичного середовища відповідної сфери підприємництва. Для цього важливо дослідити потреби ринку, визначити пріоритетні напрями розвитку соціальної сфери. Серед них головними, на наш погляд, є активізація інноваційної та інвестиційної діяльності в соціальній сфері; нарощування експорту послуг; подальший розвиток житлового будівництва на безземісній основі з максимальним використанням позабюджетних джерел фінансування; формування ефективної системи охорони здоров'я, розширення обсягу й асортименту послуг (нині в медицині платні послуги надаються з діагностування, консультування, профілактики, реабілітації, лікування тощо).

У зв'язку з тим, що Україна взяла курс на розвиток експортоорієнтованої економіки, в тому числі експортоорієнтованої сфери послуг, особлива увага має бути приділена вивченню досвіду передових країн, пошуку найбільш ефективних форм і методів стимулювання розширення послуг, які можуть експортуватися, враховуючи, що в державі розвиток підприємництва в соціальній сфері, як і ринку послуг, перебуває у зародковому стані. Складність його розвитку зумовлена, насамперед, відсутністю ґрунтового досвіду, необхідної сучасної інформаційної бази, єдиних стандартів звітності, традицій суспільних відносин, а також професіоналів у галузі маркетингу послуг. Тому невідкладним завданням є забезпечення підготовки кадрів, які сприяли б прискоренню розвитку підприємництва у сфері послуг та її нарощуванню. Проте це

потребує підвищення якості послуг, модернізації соціальної інфраструктури, впровадження у виробництво нових технологій. Адже більше половини соціальних підприємств, як свідчать результати досліджень, працюють на застарілому та значною мірою спрацьованому обладнанні. Відповідно, гострою проблемою є пошук шляхів для залучення у розвиток підприємництва в соціальній сфері іноземних інвестицій.

За умов відсутності у достатніх обсягах припливу зовнішніх інвестицій необхідно створювати передумови для внутрішнього інвестування експортоорієнтованих сфер діяльності соціально-культурного призначення, у тому числі й підприємств малого та середнього бізнесу.

Таким чином, соціальне підприємництво відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, потрібно лише його активізувати. Це, у свою чергу, передбачає необхідність формування мотивації щодо розвитку підприємницької діяльності, а також відповідної інфраструктури, яка має підтримати найбільш життєздатні нові форми підприємництва на всіх етапах його функціонування, нове ставлення до підприємництва у соціальній сфері як до важливої галузі діяльності.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Соціальне підприємництво в Україні переживає стадію зародження та становлення і перетворюється на реальний механізм вирішення суспільних проблем в державі. В Україні таке підприємництво може ставити за мету трудотерапію, соціальну реабілітацію, запровадження нових механізмів вирішення наявних соціальних проблем. Головну роль у цьому процесі повинна відігравати саме держава, яка через механізми стимулювання повинна визначити стратегію розвитку підприємництва та його взаємодію з соціумом. Вважаємо, що досліджуваний вид діяльності може стати дійсно потужним фактором, якому під силу розірвати таке коло проблем як безробіття, неможливість виплачувати достатні соціальні виплати, виключення жінок та вразливих категорій населення з ринку праці. Однак, все вищезазначене можливе лише у тісній взаємодії держави та бізнесу.

Ми вважаємо, що для активізації розвитку соціального підприємництва в Україні необхідно прийняти ефективну нормативну-правову базу, запроваджувати активну співпрацю із засобами масової інформації для поширення інформації про соціальне підприємництво, створювати програми для залучення фінансових коштів і навчання охочих у сфері соціального підприємництва, підтримувати чим більшу кількість можливих механізмів державної підтримки соціального бізнесу та ін.

Author details (in English)

PECULIARITIES OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT AT THE LOCAL LEVEL

Olena PANUKHNYK

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
56 Ruska str., Ternopil, 46001, Ukraine
e-mail: panukhnyk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7381-6885>

Yana FEDOTOVA

Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv
81 Lomonosova str., Kyiv, 03189, Ukraine
e-mail: fed.yana25@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6995-4174>

Nataliia HOLYCH

Husiatyn applied college Ternopil Ivan Puluj National Technical University
3 Shevchenko str., Husiatyn, 48201, Ukraine
e-mail: natak93@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0499-6979>

Abstract. *The article provides an overview of theoretical, methodological and practical principles of social entrepreneurship. The characteristic features of social business, the world experience of its organization, as well as the conditions of formation are studied. Modern problems of development of this type of activity in Ukraine, in particular at the local level are considered. Based on the generalization of scientific research, the priority forms of management of social enterprises in the state (individual entrepreneur, private enterprise, public organization,*

limited liability company and agricultural cooperative) are identified. It is determined that the greatest support for social entrepreneurship comes from non-governmental non-profit NGOs, which involve entrepreneurs in social projects, provide free training, information and counseling. It is noted that provided a sufficient amount of investment in the studied type of business, it is necessary to create preconditions for domestic investment in export-oriented areas of social activities, primarily in small and medium enterprises. Prospects for the development of research activities in local communities, including the adoption of a strong legal framework to define social entrepreneurship as a separate category of business, cooperation with the media to disseminate information about social business, attracting as many donor programs to support activities, availability of significant resources that are not involved in traditional business. It is noted that the key tool for the development of social entrepreneurship is the support of the state, which should be accompanied by programs for the development of social enterprises, the introduction of a system of soft loans, the development of a national strategy for social entrepreneurship.

Key words: entrepreneurship, social entrepreneurship, community, local government.

Appendix A. Supplementary material

Supplementary data associated with this article can be found, in the online version, at <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21povnmr.pdf>

Funding

The authors received no direct funding for this research.

Citation information

Panukhnyk, O., Fedotova, Y. & Holych, N. (2021) Osoblyvosti rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva na mistsevomu rivni [Peculiarities of social entrepreneurship development at the local level]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal), Vol. 25, no. 2, pp. 296-304. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21povnmr.pdf>

Використана література:

1. Сотула О. В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. С. 67-70.
2. Давидовська Г. І. Проблеми соціального підприємництва в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7. Ч.1. С. 106-109.
3. Варналій З. С. Соціальне підприємництво та соціальна відповідальність підприємництва. Наукова спадщина Йозефа Алоїза Шумпетера і сучасність: погляд із минулого в майбутнє: матеріали III Міжнар. Шумпетерівської конференції (21-22 жовтня 2016 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С. 178-183.
4. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2013. № 148. С. 16-17.
5. Босак І. П. Соціальне підприємництво: основні ознаки та особливості розвитку. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2017. Вип. 1 (54). С. 99-104.
6. Волкова М. В. Роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку України. *Вісник Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова*. 2016. № 1. С. 25-29.
7. Наумова М. Перспективи і проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Економіка*. 2016. № 185. С. 13-22.
8. Горішна Н. М. Феномен соціального підприємництва: сутність і критерії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2016. Вип. 2(39). С. 58-59.
9. Довгань О. В. Проблеми розвитку соціального підприємництва. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2666> (дата звернення: 20.09.2021).

10. Смаль В., Кокоть В. Що слід знати про соціальне підприємництво. Київ: Федерація канадських муніципалітетів; Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2017. 58 с.
11. Кіреєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2011. Випуск 2 (6). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011&02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011&02(6)/11kobdsp.pdf) (дата звернення: 10.10.2021).
12. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017 роки / за ред. В. Назарук. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 302 с.
13. Соціальне підприємництво в Україні : Економіко-правовий аналіз / за ред. І. Каменко. EU4Youth – Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. К., 2020. 37 с.

References

1. Sotula, O. V. (2013). Sotsialne pidpriemnytstvo yak innovatsiina model rozvytku ekonomiky [Social entrepreneurship as an innovative model of economic development]. *Efektivna ekonomika*. Vol. 4. 67-70.
2. Davydovska, H. I. (2016). Problemy sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Problems of social entrepreneurship in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Vol. 7. 106-109.
3. Varnalii, Z. S. (2016). Sotsialne pidpriemnytstvo ta sotsialna vidpovidalnist pidpriemnytstva [Social entrepreneurship and corporate social responsibility]. *Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya. Naukova spadshchyna Yozefa Aloiza Shumpetera i suchasnist: pohliad iz mynuloho v maibutnie [International economic conference. Joseph Alois Schumpeter's scientific legacy and the present: a look from the past to the future]*, National University, Chernivtsi, Ukraine, 21-22 Oct. 178-183.
4. Halushka, Z. (2013). Fenomen sotsialnoho pidpriemnytstva: poniattia ta perspektyvy rozvytku v Ukraini» [The Phenomenon of Social Entrepreneurship: Concepts and Prospects of Development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriiia : Ekonomika*. No. 148. 16-17.
5. Bosak, I. P. (2017). Sotsialne pidpriemnytstvo: osnovni oznaky ta osoblyvosti rozvytku [Social entrepreneurship: basic features and features of development]. *Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii drukarstva]*. Vol. 1 (54). 99-104.
6. Volkova, M. V. & Shevchenko, V.S. (2016). Rol sotsialnoho pidpriemnytstva u zabezpechenni staloho rozvytku Ukrainy [The Role of Social Entrepreneurship in Ensuring Sustainable Development of Ukraine]. *Kharkiv: Kharkiv National University of Urban Management named after A. M. Beketov*. No. 1. 25-29.
7. Naumova, M. (2016). Perspektyvy i problem rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Perspectives and Challenges for Social Entrepreneurship Development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriiia : Ekonomika*. No. 185. 13-22.
8. Horyshna, N. M. (2016). Fenomen sotsialnoho pidpriemnytstva: sutnosti kryterii [The phenomenon of social entrepreneurship: the essence and criteria]. *Uzhgorod: Uzhgorod University. Sir Pedagogy. Social work*. 2 (39). 58-59.
9. Dovhan, O. V. Problemy rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva [Problems of social entrepreneurship development], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z = 2666> (access date September 20, 2021).

10. Smal, V. & Kokot V. (2017). Shcho slid znaty pro sotsialne pidpriemnytstvo [What you need to know about social entrepreneurship]. Kyiv: Federatsiia kanadskykh munitsypalitetiv; Proekt mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy «Partnerstvo dlia rozvytku mist». 58.
11. Kireieva, O. (2011). Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument derzhavnoi sotsialnoi polityky [Social entrepreneurship as an instrument of state social policy]. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka*. Vol. 2 (6), available at: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011&_02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011&_02(6)/11kobdsp.pdf) (access date October 10, 2021).
12. Nazaruk, N. (2017). Kataloh sotsialnykh pidpriemstv Ukrainy 2016-2017 roky [Directory of social enterprises of Ukraine in 2016-2017]. K.: Publishing house «Kyiv-Mohyla Academy». 79.
13. Kamenko, I. (2020). Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini : Ekonomiko-pravovyi analiz [Social entrepreneurship in Ukraine: Economic and legal analysis]. EU4youth – Rozkryttia potentsialu molodykh sotsial'nykh pidpriemtsiv v Moldovi ta Ukraini [EU4youth – Unlocking the potential of young social entrepreneurs in Moldova and Ukraine]. Kyiv, Ukraine. 37.

© 2021 Socio-Economic Problems and the State. All rights reserved.
 This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
 You are free to:
 Share — copy and redistribute the material in any medium or format Adapt — remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially.
 The licensor cannot revoke these freedoms as long as you follow the license terms.
 Under the following terms:
 Attribution — You must give appropriate credit, provide a link to the license, and indicate if changes were made.
 You may do so in any reasonable manner, but not in any way that suggests the licensor endorses you or your use.
 No additional restrictions
 You may not apply legal terms or technological measures that legally restrict others from doing anything the license permits.

Socio-Economic Problems and the State (ISSN: 2223-3822) is published by Academy of Social Management (ASM) and Ternopil Ivan Pulyk National Technical University (TNTU), Ukraine, Europe.

Publishing with SEPS ensures:

- Immediate, universal access to your article on publication
- High visibility and discoverability via the SEPS website
- Rapid publication
- Guaranteed legacy preservation of your article
- Discounts and waivers for authors in developing regions

Submit your manuscript to a SEPS journal at <http://sepd.tntu.edu.ua>

